

KOMENTAR ANKETNE RAZISKAVE O UPRAVLJANJU SLOVENSКИH GOSPODARSKIH DRUŽB

Združenje članov nadzornih svetov je že dvakrat izvedlo anketno raziskavo o stanju na področju upravljanja delniških družb in sicer v poslovnih letih 2003 in 2005. Namen prve anketne raziskave je bila pridobitev informacij o dejanskih razmerah na področju upravljanja (Corporate Governance) v času priprave prvega slovenskega Kodeksa upravljanja javnih delniških družb¹. Vsi sopolpisniki kodeksa so se zavezali k stalnemu spremljanju prakse upravljanja družb in k stalnim izboljševanju samega kodeksa. Druga anketna raziskava je tako naslednji korak k analiziranju stanja v praksi, rezultati raziskave pa bodo uporabljeni pri izboljševanju obstoječih in oblikovanju novih priporočil in standardov dobre prakse ter pri oblikovanju programov usposabljanja članov nadzornih svetov slovenskih delniških družb.

Združenje članov nadzornih svetov želi s pomočjo svojih aktivnosti širiti dobro prakso upravljanja gospodarskih družb. Pri tem upošteva smernice drugih držav ter smernice in priporočila Evropske unije.²

Anketna raziskava, ki jo je Združenje članov nadzornih svetov izvedlo v poslovnem letu 2005, je razdeljena v štiri vsebinske sklope ali področja:

- področje delovanja delničarjev,
- področje delovanja uprav,
- področje delovanja nadzornih svetov in
- sklop vprašanj, ki se nanašajo na posamezne značilnosti družb in oseb, ki so izpolnjevale anketni vprašalnik.

¹ KODEKS UPRAVLJANJA JAVNIH DELNIŠKIH DRUŽB (14.12.2005), Ur.l. RS 118/05. Kodeks so sprejeli: Ljubljanska borza, Združenje Manager in Združenje članov nadzornih svetov.

² PRIPOROČILO EVROPSKE KOMISIJE O SPODBUJANJU USTREZNEGA SISTEMA PREJEMKOV DIREKTORJEV JAVNIH DRUŽB (14.12.2004), PRIPOROČILO EVROPSKE KOMISIJE O VLOGI NEIZVRŠNIH DIREKTORJEV ALI ČLANOV NS JAVNIH DRUŽB IN O KOMISIJI UPRAVNEGA ODBORA ALI NADZORNIH SVETOV (15.2.2005)

Vzorec raziskave zajel 88 slovenskih delniških družb. Ob tem naj povemo, da je v registru članov GZS registriranih 1.135 delniških družb, vprašalnik ankete pa je bil poslan na 870 družb. Ugotovimo torej lahko, da je bil odziv malenkost višji od 10 odstotkov.

Ker je bila anketna raziskava izvedena sredi poslovnega leta 2005, vse informacije, ki upoštevajo celoletno poslovanje družb (prihodki, dobiček...), se nanašajo na poslovno leto 2004.

V strukturi vrnjenih in izpolnjenih anketnih vprašalnikov najdemo 43,2 % velikih družb, 37,5 % srednjih družb in 19,3 % malih družb³. Delnice 4,65 % družb kotirajo na borzi, 18,6 % na prostem trgu, ostale družbe (76,7 %) pa lahko opredelimo kot nejavne družbe.

Približno 70 % vseh delniških družb, ki so vrnilo izpolnjen vprašalnik, je del skupin kapitalsko povezanih družb ali delov skupin. V primerjavi s prejšnjo anketo se je delež le teh povečal za 15 %, s tem pa je delež kapitalsko povezanih skupin podoben deležu držav iz kontinentalnega dela Evrope.

V nadaljevanju se bomo dotaknili le nekaterih najpomembnejših rezultatov anketne raziskave, kot so delniška struktura, način dela uprav in nadzornih svetov ter oblike nagrajevanja članov obeh organov.

1 Delničarji

Primerjava rezultatov obeh izvedenih anket kaže, da se je povprečni delež državnih skladov KAD in SOD zmanjšal za manj kot polovico odstotka (0,37 %), za dober odstotek (1,12 %) pa se je povečal povprečni delež uprave in širšega menedžmenta družb. Delež tujih pravnih in fizičnih oseb je višji le za 0,65 %, kar potrjuje dejstvo, da je na področju neposrednih tujih investicij relativno malo novosti v primerjavi s stanjem izpred dveh let. Povprečno število delničarjev v delniških družbah je 2.413.

Glede sprememb povprečne delniške strukture lahko ugotovimo, da se še vedno odvija njena koncentracija v smeri vse večjega kapitalskega prepletanja med samimi kapitalskimi družbami. Edino večjo spremembo namreč lahko zasledimo v povečanju povprečnega deleža drugih gospodarskih družb, ki je poskočil za dobre 3 %.

Kar nekaj vprašanj anketne raziskave je namenjenih področju razkrivanja informacij o poslovanju družbe delničarjem in zainteresiranim javnostim. Posebna pozornost je posvečena objavam na lastnih spletnih straneh in spletnih straneh borze. Vse širše javne objave informacij in višanje stopnje transparentnosti poslovanja delniških družb je namreč pomemben skupni imenovalec priporočil in standardov dobre prakse v vseh evropskih državah. Na lastnih spletnih straneh tako družbe najpogosteje objavljajo informacije o delniški strukturi družbe (34,5 %), vsebini letnega poročila (31 %), arhiv pomembnejših objav o poslovanju družb (25 %), informacije o kapitalsko

³ Razdelitev med velike, srednje in male družbe je narejena v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah.

povezanih družbah (25 %), itd. Najredkeje družbe objavljajo informacije o tveganjih, osebnih povezavah članov organov upravljanja in lastnih standardih upravljanja.

Drugih večjih sprememb na področju delniških struktur slovenskih delniških družb ni zaslediti.

2 Delovanje uprav

Glede na dejstvo, da je Združenje članov nadzornih svetov sprejelo lastna priporočila dobre prakse o izboru, imenovanju in nagrajevanju članov uprave⁴, je anketna raziskava vključevala tudi vprašanja o konkretnih formalnih in neformalnih razmerjih med člani uprav in družbami.

Najbolj pogosta pogodbeno določila so (poleg opredelitve plačila za opravljanje funkcije) konkurenčne klavzule (89,2 %) in določbe o višini odpravnine (75,9 %). Najredkeje pa pogodbe natančneje opredeljujejo elemente lojalnosti člana uprave družbi.

Na področju pogodbenega urejanja pravic in obveznosti med člani uprav in družbami gre pričakovati stalno povečevanje obsega in vsebine samih pogodb. Na eni strani se bodo v skladu z že uveljavljeno prakso povečevale nagrade in plačila za opravljanje funkcije članov uprav, posledično pa bodo vse bolj jasno določene tudi obveznosti članov uprav. Tipična taka značilnost je stalno povečevanje variabilnega dela nagrade članov uprav in vse bolj natančno opredeljevanje načina določanja in spremljanja kazalcev poslovne uspešnosti družbe in s tem povezane uspešnosti dela posameznega člana uprave ali uprave kot celote.

Anketna raziskava nakazuje na dejstvo, da so se v praksi že dodobra uveljavila pravila določanja meril nagrajevanja članov uprav in širšega menedžmenta. Če merila razdelimo na kvalitativna in kvantitativna, je med kvalitativnimi najpogosteje uporabljeno merilo spremljanja izvedenih procesov (obvladovanje tveganj, vodenje, kakovost dela, odnosi z javnostmi,...). Na strani kvantitativnih meril pa najpogosteje najdemo merili prirasti kapitala in povečevanja prihodkov družbe ali skupine.

Večanje pomena variabilnega nagrajevanja potrjuje tudi odgovor na vprašanje o ukrepih izboljševanja dela uprave. Družbe so najpogosteje izvedle ukrep postavitve kriterijev določanja razmerja med uspešnostjo družbe in višino variabilnega dela prejemkov vezano na letni poslovni načrt (10,1 %) in ukrep povečanja variabilnega dela nagrade (8,9 %).

⁴ PRIPOROČILA ZA IMENOVANJE, ODPOKLIC IN UREDITEV PREJEMKOV ČLANOV UPRAV, sprejeta dne 23. junija 2005 s strani Upravnega odbora Združenja članov nadzornih svetov

3 Sestava in delovanje nadzornih svetov

Neodvisnost članov nadzornih svetov ter področje razkrivanja konfliktov interesov med člani nadzornih svetov in družbami je eno najaktualnejših vprašanj v okviru upravljanja družb. Na ti področji se nanaša tudi pomemben del zadnjih sprememb Kodeksa upravljanja javnih delniških družb.⁵

Glede vprašanja o povezavah med člani nadzornega sveta, delničarji in družbo, najpogosteje najdemo odgovore, da je član nadzornega sveta:

- predstavnik večinskega delničarja (31,7 %)
- predstavnik zaposlenih (26,4 %)
- predstavnik malih delničarjev (15,8 %)
- predstavnik KAD in SOD (7 %)
- predstavnik države in neodvisni strokovnjak (4,6 %)

Delničarjem so bile ob imenovanju članov nadzornih svetov najpogosteje razkrite informacije o njihovi trenutni zaposlitvi (65 %), izobrazbi (59,5 %) ter izkušnjah v stroki (51,4 %). Osebna predstavitev na skupščini delničarjev pa je bila v praksi opravljena le v 5,4 %.

Priporočila Združenja članov nadzornih svetov, ki se nanašajo tudi nagrajevanje članov nadzornih svetov⁶, ne priporočajo sejnine kot edinega ali večji del plačila posameznemu članu nadzornega sveta, ampak plačilo za opravljanje funkcije (upoštevano je predvsem vidik motivacije za kvalitetno delo in povračilo za prevzem odgovornosti). Slednje naj se opredeli na letni osnovi, izplača pa se v dvanajstih enakih deležih. Sejnina pa je le nadomestilo za udeležbo na seji in sodi med variabilne prejemke. Priporočila tako kot Kodeks upravljanja javnih delniških družb in Priporočilo Komisije ES⁷ ne priporočajo udeležbe članov nadzornih svetov pri dobičku (vsaj ne kot pretežnega plačila), saj je odvisnost plačila članov nadzornega sveta od poslovne uspešnosti družbe neprimerna (opuščanje kritične nadzorstvene vloge nad delom uprave) in zbližuje interese uprave in nadzornega sveta. Zadnja anketna raziskava ne kaže bistvenih premikov v smeri spreminjanja načina nagrajevanja članov

⁵ Spremembe KODEKSA UPRAVLJANJA JAVNIH DELNIŠKIH DRUŽB so bile sprejete 14. 12. 2005; spremembe so bile objavljene v Ur. l. RS št. 118/2005.

⁶ KRITERIJI ZA ČLANSTVO, DELO IN PLAČILO NADZORNIH SVETOV, sprejeti dne 30. 11. 2004 s strani Upravnega odbora Združenja članov nadzornih svetov.

⁷ PRIPOROČILO Komisije Evropskih skupnosti o spodbujanju ustreznega sistema prejemkov direktorjev javnih družb, sprejeti dne 14. 12. 2004

nadzornih svetov v praksi, tako da ostaja sejnina še vedno bistven in pretežni del plačila za opravljanje funkcije člana nadzornega sveta. Ne glede na to pa menimo, da bo v prihodnje prišlo do sprememb na tem področju v smeri plačila za opravljanje funkcije kot osnovnega plačila za delo članov nadzornih svetov in prevzemanje odgovornosti.

Oblikovanje in delovanje komisij nadzornega sveta je na področju upravljanja družb eden od pomembnih institutov kvalitetnega delovanja nadzornih svetov in upravnih odborov delniških družb. V slovenski praksi sta se najpogosteje oblikovali revizijska (10,1 %) in kadrovska komisija (8,7 %). Ostale komisije ne predstavljajo pomembnega deleža.

Nadzorni sveti slovenskih delniških družb imajo povprečno 4,9 seje na leto, ki povprečno trajajo 2,3 ure. Najpogostejši ukrep izboljševanja dela nadzornih svetov je izobraževanje članov nadzornih svetov, sledi uvedba komisij, izboljšanje sistema nagrajevanja in imenovanje neodvisnih strokovnjakov v nadzorne svete. Hkrati pa anketna raziskava kaže, da usmerjeno in vodeno vrednotenje dela nadzornega sveta in njegovih članov zaenkrat še ni uveljavljen ukrep izboljšanja dela nadzornega sveta, saj je bil kot ukrep uveden le v 2,4 % družb.

4 Sklep

Anketna raziskava kaže na določene trende in spremembe, iz katerih lahko sklepamo, da postaja sistem upravljanja slovenskih delniških družb vse bolj primerljiv s sistemi zahodno evropskih držav. Kljub temu pa lahko še vedno najdemo nekatere posebnosti, ki smo jih imamo kot tranzicijska država s krajšo tradicijo delovanja kapitalskih družb. Te posebnosti pa lahko razumemo tudi kot prednosti, ki nenazadnje ob vse višjem etičnem standardu nosilcev funkcij upravljanja kapitalskih družb, predstavljajo določeno konkurenčno prednost posameznih družb in celotnega gospodarstva.

Komentar pripravil:
mag. Jože Bajuk, Socius d.d.

Pokrovitelj strokovnih raziskav ZČNS